

ACTIVITY, INCOMES AND SOCIAL WELFARE: A COMPARISON
ACROSS FOUR NEW EU MEMBER STATES, Manuela Sofia
Stănulescu i Tine Stanovnik (ur.), 2009, European Centre Vienna,
Ashgate, 283 str.

Prikaz*

Bruto domaći proizvod (BDP) najčešće je spominjani pokazatelj gospodarskog napretka. No ekonomski analitičari znaju da BDP ima brojne nedostatke u izražavanju blagostanja građana neke zemlje. Na primjer, recesiji u kojoj se sada nalazimo prethodio je ekonomski uzlet, u kojemu su proizvedena brojna dobra koja sada ne mogu naći svoje kupce. Tako je izgradnja stambenih zgrada pridonijela visokim stopama rasta BDP-a posljednjih godina, no kakva je od toga korist za građane ako su stanovi trenutno prazni? Nadalje, državni sektor uobičajeno ostvaruje visoke “doprinos” BDP-u proizvodnjom javnih usluga i infrastrukturnim ulaganjima. No kako je riječ o dobrima koja ne prolaze vrednovanje kupaca na tržištu, ne možemo znati koliko ona doista pridonose životnom standardu (French, 2009).

U “proizvodnji” BDP-a, ostvarujući dohotke, sudjeluju vlasnici proizvodnih faktora, a to su radnici, poduzetnici, kapitalisti, zemljoposjednici i država. Kao prvo, ne mora postojati visoka korelacija između kretanja BDP-a i dohodaka proizvođača, barem ne u kratkom roku. Drugo, među pojedincima koji sudjeluju u proizvodnji postoje znatne razlike u visini dohotka, odnosno, pojavljuje se dohodovna nejednakost. Osim toga, dio stanovništva ne sudjeluje u proizvodnji već živi od ušteđevine, transfera drugih pojedinaca ili socijalnih transfera države. Time slika dohodovne nejednakosti postaje znatno složenija.

Postavlja se, dakle, pitanje kako se vrijednost BDP-a neke zemlje “prevodi” u vrijednost dohodaka njezinih građana i njihov životni standard. “Socijalni inženjer” nipošto neće biti zadovoljan promatranjem samo ukupnog BDP-a ili BDP-a po stanovniku, pa čak ni analizom prosječnih plaća, mirovina ili najamnina. On će analizirati raspodjelu dohotka ili neke još bolje mjere životnog standarda prema dohodovnim i socio-ekonomskim skupinama. Pri tome je osobito zainteresiran za stanje skupina s lošijim položajem, kako bi se ustanovilo koliko im država pomaže ili kako može dodatno poboljšati njihov standard.

* Primitljeno (*Received*): 18.11.2009.

Prihvaćeno (*Accepted*): 2.12.2009.

Za zemlje koje su prije dvadesetak godina prešle iz centraliziranoplanskoga u tržišno gospodarstvo spomenuta su pitanja osobito bitna zbog velikih promjena u strukturi proizvodnje, organizaciji tržišta i ulozi države u gospodarstvu i socijalnoj skrbi. Zajednička su obilježja tranzicijskog procesa pad BDP-a u početnim godinama, nakon čega je slijedio rast, smanjenje zaposlenosti i porast nezaposlenosti, veliko povećanje broja umirovljenika, što je sve stvorilo pritisak na povećanje državnih transfera građanima. Kako su se tranzicijske zemlje nosile s tim teškoćama i je li “oporavak” BDP-a doveo do rasta dohodaka i životnog standarda različitih skupina stanovništva?

Knjiga *Activity, Incomes and Social Welfare* (Aktivnost, dohoci i društveno blagostanje) odgovara na ta pitanja za Sloveniju, Mađarsku, Bugarsku i Rumunjsku. Sadržava usporednu analizu brojnih pokazatelja blagostanja građana, ponajprije utemeljenih na podacima iz anketa o proračunima kućanstava, u dugom razdoblju od 1992. do 2004. godine. Upravo po izvoru podataka ta se studija razlikuje od drugih usporednih istraživanja zasnovanih na službenim podacima.

Ankete o proračunima kućanstava provode se na reprezentativnim uzorcima kućanstava u nekoj zemlji i sadržavaju brojne podatke o demografskim i socio-ekonomskim obilježjima kućanstava i njihovih članova, vrlo detaljne podatke o njihovim dohocima i potrošnji za različita dobra. Te ankete služe kao podloga brojnim istraživanjima, ali ipak najčešće za analize društvenog blagostanja. Državni zavod za statistiku od 1998. u Hrvatskoj provodi anketu o potrošnji kućanstava čiji su podaci na raspolaganju našim znanstvenoistraživačkim ustanovama.

Ipak, to ne znači da ova knjiga ne sadržava i tzv. službene podatke. Njima je posvećeno *prvo poglavlje*, čija je autorica **Manuela Sofia Stănulescu**. Ono prikazuje glavne makroekonomske pokazatelje za četiri zemlje u 2005. godini, kretanje BDP-a u razdoblju od 1989. do 2007, kretanje broja stanovnika i strukturu stanovništva. Poglavlje također detaljno govori o stanovništvu u radnoj dobi, stopama aktivnosti i zaposlenosti te o strukturi zaposlenosti po proizvodnim granama i vrstama aktivnosti. Slijedi opširna analiza strukture nezaposlenih, neaktivnih osoba i umirovljenika, a na kraju se govori i o stopama uključenosti mladih u obrazovanje.

Drugo poglavlje čini mi se ključnim dijelom knjige. Kako kažu njegovi autori **Tine Stanovnik** i **Nataša Kump**, ono “postavlja pozornicu” za detaljniju analizu pojedinih zemalja koja slijedi u ostala četiri poglavlja (i svakako preporučujem da se pročita *prije* poglavlja koja slijede, radi lakše orijentacije). Kako su plaće i mirovine glavni izvori dohotka u većini zemalja, potrebno je promotriti kretanje njihovih prosječnih iznosa te omjera mirovina i plaća. Slijedi opsežna analiza anketnih podataka u kojoj se uspoređuju različiti pokazatelji na početku (ranih 1990-ih) i na kraju (ranih 2000-ih godina) promatranog razdoblja za sve četiri zemlje. Ti su indikatori, na primjer, struktura dohotka kućanstava (plaće, mirovine, socijalni transferi itd.), visina ukupnog dohotka i socio-ekonomska struktura kućanstava. Struktura dohotka razmatra se i prema decilnim skupinama. Analiza “pokrivenosti” građana socijalnim naknadama utvrđuje omjere broja ljudi koji primaju naknade i ukupnog broja ljudi koji bi mogli imati pravo na te naknade.

Kao analitičaru raspodjele dohotka najzanimljiviji su mi bili upravo dijelovi koji se bave tom problematikom. Raspodjela raspoloživog dohotka najprije se promatra po de-

cilnim skupinama i također se uspoređuje po zemljama, u početnom i završnom razdoblju, a zatim su prikazani i Ginijevi koeficijenti nejednakosti raspoloživog dohotka.¹ Slijedi Raova (1969) dekompozicija Ginijeva koeficijenta na ponderirani zbroj koeficijenta koncentracije pojedinih vrsta dohotka, pri čemu kao ponderi služe udjeli tih dohodaka u ukupnom raspoloživom dohotku. Ta je dekompozicija korištena u mnogim istraživanjima, ali dobiveni se pokazatelji katkad pogrešno interpretiraju, zbog čega se uvelike gubi smisao cijeloga analitičkog pothvata. Autori knjige, pak, nude ispravnu interpretaciju i detaljno obrazloženje doprinosa pojedinih vrsta dohotka ukupnoj nejednakosti.² Ni to nije kraj jer je nakon analize nejednakosti prikazana i analiza siromaštva.

Dakle, knjiga donosi pregršt informacija. *Poglavlja za pojedine zemlje* slijede obrazac drugog poglavlja i otkrivaju mnogo više detalja. O *Bugarskoj* piše **Silviya Nikolova**, o *Mađarskoj* **György Molnár** i **Viktoria Galla**, *Rumunjsku* promatraju **Manuela Sofia Stănulescu** i **Lucian Pop**, a prilike u *Sloveniji* analiziraju **Tine Stanovnik** i **Mitja Čok**. Važno je napomenuti da su poglavlja o pojedinim zemljama mnogo više od dodatnog seciranja tema spomenutih u drugom poglavlju. Ona objašnjavaju ekonomske, institucionalne i zakonske uzroke kretanja pojedinih pokazatelja. Osobita je pozornost pridana učinkovitosti sustava socijalne skrbi u ublažavanju siromaštva. Time dobivamo četiri zanimljive i na nov način ispričane tranzicijske priče za četiri zemlje koje su prije nekoliko godina pristupile Europskoj uniji. Spomenimo da je uvod knjige, u kojemu su sažeti njezini glavni nalazi, napisao **Michael Förster**, autor zapaženih empirijskih studija na tom području (npr. Förster, 2005).

Ankete o proračunima kućanstava pravo su vrelo podataka, ali svaki će se istraživač početak susresti s problemom kako ih smisleno obraditi i prikazati. Ključno je dobro poznavanje područja na koje se podaci odnose. Knjiga *Activity, Incomes and Social Welfare* može služiti kao putokaz kako treba raditi takve analize na području radne aktivnosti, socijalnih naknada, nejednakosti i siromaštva.

Ivica Urban
Institut za javne financije, Zagreb

LITERATURA

Förster, M. F., 2005. "The European Social Space Revisited: Comparing Poverty in the Enlarged European Union". *Journal of Comparative Policy Analysis*, 7(1), 29-48.

French, D., 2009. "Should We Believe the GDP?" [online]. Dostupno na: [<http://mises.org/daily/3843>].

¹ Raspoloživi dohodak je dohodak koji kućanstvu ostane nakon primanja novčanih socijalnih transfera i plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje i poreza na dohodak.

² Interpretacija Raove dekompozicije u ovoj se knjizi zasniva na Podderu (1993). Ako je koeficijent koncentracije mirovina pozitivan, ali je niži od Ginijeva koeficijenta raspoloživog dohotka, možemo samo zaključiti sljedeće: kada bi se mirovine proporcionalno povećale, nejednakost bi se raspoloživog dohotka smanjila. Dakle, pogrešno je jednostavno tumačenje (Urban, 2008) prema kojemu pozitivan koeficijent koncentracije mirovina znači da mirovine povećavaju nejednakost.

Podder, N., 1993. “The Disaggregation of the Gini Coefficient by Factor Components and Its Applications to Australia”. *Review of Income and Wealth*, 39 (1), 51-61.

Rao, V. M., 1969. “Two Decompositions of Concentration Ratio”. *Journal of the Royal Statistical Society*, 132 (3), 418-425.

Urban, I., 2008. “Preraspodjela dohotka u Hrvatskoj: uloga izravnih poreza i socijalnih transfera”. *Financijska teorija i praksa*, 32 (3), 391-408.